

IV. ISTORIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

PAGINI DIN ISTORIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DIN PANCIU

Adafini MIHAIL *

Abstract: Pages of history education in Panciu

Education of Panciu begins his epic in the nineteenth century, opening the primary school boys' Al.I.Cuza "in 1856, then to primary school for girls in 1865. It is chronologically Cross Upper School in 1882, Cross Lower School in 1891, Dumbrava School in 1915, Middle School boys' Zăbrăuți "in 1923, Secondary School for Girls in 1924, Neicu School in 1929, and the school Satu Nou in 1932.

In the early twentieth century came into being in Panciu two Hebrew religious schools, because Hebrew population represents about 45% of the population.

Also, the school for administration was founded in 1908 by scoring the Ministry of Internal Administration and the Vocational School in 1912 with specialty cooperage, much needed in an area of vineyard.

After the destruction suffered in World War I - Panciu the front line and occupied by the German army - the schools were hardly recovered through great efforts for almost 20 years.

In November 10, 1940 earthquake destroyed almost all schools Panciu except school Satu Nou, which meant an involution which could hardly be overcome.

Keywords: *middle school, primary school, secondary school, religious school, World War I, earthquake*

Panciu, prin partea componentă, Crucea, datează de pe timpul domnitorului Petru Șchiopul, fiind atestat la 20 iulie 1589, iar Panciu

---

* Profesor de istorie, gradul didactic I, Liceul „Ioan Slavici” Panciu, președintele Filialei Vrancea a Societății de Științe Istorice din România

propriu-zis, este menționat prima dată la 25 decembrie 1798, ambele localități având în mod sigur o existență anterioară primelor izvoare istorice pe care le deținem.

Cele mai vechi informații despre știutori de carte în zona Panciu le avem de la preotul Constantin Bobulescu, autorul broșurii „Schiță istorică asupra satelor Crucea de Sus, Crucea de Jos, cu bisericile lor, cum și asupra schiturilor Brazii și Moșinoaiile din județul Putna”. El menționează că prin anii 1650-1660 trăia la Crucea de Sus „Toader, feciorul Bașilului”, pe care-l găsim ca martor la vânzarea unei vii, *iscălind* pe zăpăsi, că este „*den Crucea de sus*”.¹

Existența schitului Brazi (1676) lângă satele Crucea de Jos și Crucea de Sus și apoi lângă târgul Panciu a fost un factor favorizant în ceea ce privește însușirea științei de carte. Într-o însemnare pe cartea „Viețile sfinților de pe luna April”, însemnare făcută la 26 martie 1828, rezultă că la schitul Brazi erau primiți băieți „să învețe și carte iarna și sărbătoarea”, fiind menționat „Ioan din sat Humulești primit în anul 1822 februarie 1”.

Regulamentele Organice, primele acte constituționale de tip modern la români, întocmite de două comisii de boieri moldoveni și munteni sub oblăduirea Rusiei, care era putere protectoare pentru Principatele Române, au intrat în vigoare la 1 iulie 1831 și 1 ianuarie 1832. Ele prevedeau că învățământul era una dintre sarcinile statului, iar școala devenea o instituție cu caracter permanent. În Moldova s-au înființat școli „șinutale”, adică în capitalele de ținut, apropiate de Panciu fiind cele din Focșani, Galați și Bârlad. În aceste școli cu o durată de doi ani au învățat mai mult ca sigur și copiii din zona Panciu, din familii înstărite.

Primul recensământ „modern”, din perioada regulamentară, din 1831, menționează la Panciu pe „Ilie sin Dascălu”, evreu de origine, la categoria „dascăl învățător de copii”. Locuia la Panciu pe „Ulița Răsăritului”.²

Printr-o cerere adresată Mitropoliei, mănăstirea Brazi solicita acesteia să-i permită „repartizarea unei chilii pentru învățătură de carte”. La 9 iunie 1838, ieroschimonahul de la Sihastru (Homocea-Ploscuțeni) este transferat la schitul Brazi „pentru a învăța copii”. Ceva mai târziu, la 23 aprilie 1841, dascălul Ștefan încheia o înțelegere cu Dimitrie, starețul schitului Brazi „să

---

¹ Bobulescu, Constantin, *Schiță istorică asupra satelor Crucea de Sus, Crucea de Jos, cu bisericile lor, cum și asupra schiturilor Brazii și Moșinoaiile din județul Putna*, Tipografia „Națională” Jean Ionescu & Co. București, 1926, pag. 18.

² Direcția Județeană a Arhivelor Naționale (în continuare se va citi D.J.A.N.) Iași – fond Visteria Moldovei, dosar 230, f. 1831.

aibă voie a ține școală pentru copii în locuința pe care i-au dat-o în schit”³. Existența ei este menționată până la 1894, când este dărâmată **Școala de Cântăreți** de lângă altar.

„Spre a civiliza un popor, instrucția publică trebuie să fie înlesnită tuturor claselor societății, masa întregă a poporului trebuie să apuce făclia luminii”, scria și punea în aplicare cărturarul Gheorghe Asachi, organizatorul școlilor naționale din Moldova, la jumătatea secolului al XIX-lea.

Referitor la înființarea primei școli primare publice de băieți la Panciu există incertitudini. Profesorul Budescu, în lucrarea amintită, lansează data de 14 septembrie 1855, precizând că profesorul Dimitrie Tomazi „primea o retribuție de 1477 lei pentru perioada 17 aprilie – 1 septembrie 1855”. În teza de doctorat a istoricului și profesorului vrâncean Gheorghe Untaru, intitulată „Istoricul podgoriei și a târgului Panciu din cele mai vechi timpuri până la 1918”, se arată că în „contractul de arendare a moșiei Crucea de Jos pe care se afla târgul Panciu, de către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii către Ioan Langa, pe perioada 23 aprilie 1855 – 23 aprilie 1860, la art. 19, s-a prevăzut obligația arendașului de a înființa o școală publică la Panciu, cu un local propriu, și mobilierul necesar”.

„Clădirea ce a pus la dispoziția școlii era veche și dărăpănată, cu zidul crăpat pe de toate părțile, paiantele putrede, iar temelia plecată spre clădire”⁴. Cu toate acestea, școala este autorizată să-și deschidă cursurile, la 7 octombrie 1856, având ca învățător pe Dimitrie Tomazi. Timp de aproape jumătate de secol instituția a avut denumirea Școala Publică Panciu, iar începând cu 6 septembrie 1902 i s-a atribuit numele „Școala de Băieți Alexandru Ioan Cuza Panciu”. Rapoartele de inspecție au evidențiat starea deplorabilă a clădirii, urmarea fiind intervenția poetului Vasile Alecsandri, în calitate de ministru și găsirea unui nou local de școală, începând cu 30 octombrie 1860, în casele negustorului D.N. Boianu. În aceste case funcționase un **pensionat particular de fete**, desființat odată cu decesul profesorului său, Leopold Macearsky. Nici băieții nu mergeau toți la școala publică. În raportul către Minister din 31 mai 1860, profesorul Brașoveanu făcea cunoscut că doi dascăli de biserică și anume „Georgie și Mărgărit” împiedică venirea la școală a unui număr de copii prin ținerea de școli particulare, iar pe de altă parte duc împotriva școlii o companie dușmănoasă

---

³ Budescu, Ionel, *Istoria învățământului din județul Vrancea de la origini până la 1918*, Ed. Paideia, București, 2003, pag. 28-29.

⁴ *Ibidem*, pag. 190

de denigrare, afirmând că „mai de folos este de a învăța Ceaslovul și cântările bisericești decât învățăturile ce sunt la școala publică”.⁵

Situația școlară s-a îmbunătățit radical după adoptarea Legii Instrucțiunii Publice în decembrie 1864, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Pentru prima dată învățământul devenea obligatoriu și gratuit, atât pentru băieți cât și pentru fete. Domnul Unirii transmitea poporului mesajul: „Eu țin numaidecât ca fiecare locuitor să știe curând a scrie și a citi”.

Urmare a acestei legi, în anul următor, **1865, s-a înființat și o școală primară de fete la Panciu**, când primar era Anton Alexan, bunicul lui Gheorghe Alexianu – profesor universitar, guvernatorul Transnistriei, unde lasă adânci amintiri directoarea Elena Teoharie.

Primul local de școală, construit de către primărie, pe locul actualului Spital Orășenesc Panciu a fost dat în folosință în 1899, dar a fost distrus de cutremurul din 1940.

Abia în 1882 se înființează școală în Crucea de Sus, cel dintâi învățător fiind preotul Costache Diaconescu, iar în 1891 în comuna Crucea de Jos, potrivit Marelui Dicționar Geografic al României din 1901.

După reforma lui Cuza s-au mai adus îmbunătățiri legii învățământului, dar cea mai valoroasă a pus-o în aplicare Spiru Haret – cel mai important ministru al învățământului din toată istoria școlii românești – cel care a dat o mare importanță activităților extrașcolare, implicând învățătorii în viața comunității și în educația adulților prin înființarea cercurilor culturale ale învățătorilor, care erau o formă de perfecționare și schimb de experiență, implicare în conducerea băncilor populare sătești, a unor societăți economice, înființarea de coruri, desfășurarea unor serbări, organizarea unor loturi agricole model.

Spiru Haret a fost cel dintâi militant ce a luptat eroic contra unei mentalități greșite, care vedea în școală un pericol de emancipare a mulțimii. Prin marea lui personalitate a trecut deasupra tuturor ideologiilor învechite, a selectat și încurajat o armată de **apostoli**. „Spiru Haret, prin legăturile de familie a fost putnean. Știm asta din propria sa mărturisire” – spunea Simion Mehedinți în articolul „Amintiri despre Haret”, publicat în „Frământări Didactice”. „Când a venit în Vrancea, singur ne-a povestit de „Rateșul lui Haret”, un loc de popas la o răscruce de drumuri, nu departe de Mărășești.”⁶

---

⁵ *Ibidem*, pag. 194

⁶ *Frământări Didactice*, Tipografia Cartea Putnei, Focșani, pag. 1719.

Pentru că evreii reprezentau o parte însemnată din populația urbei Panciu, în 1899-1900 s-au înființat două școli confesionale pentru populația israelită: o școală primară pentru băieți și o alta pentru fete⁷, școli care existau și în 1906⁸, întreținute din fonduri particulare.

După Primul Război Mondial au continuat să funcționeze cu scopul menținerii identității etnice, copiii evreilor studiind sub conducerea unui învățator limba maternă și religia iudaică, ultima probabil cu rabinul comunității. Elevii evrei învățau la școlile primare de stat, de băieți și de fete, din localitate. După cursuri, care erau demixtate, mergeau la școala lor confesională, care avea două săli de clasă și o cancelarie, clădirea fiind situată în apropierea celorlalte instituții ale comunității evreiești.

Pentru că se simțea nevoia unei mai bune pregătiri a cadrelor administrației publice locale, la 3 septembrie 1908 s-a aprobat „Regulamentul pentru înființarea și funcționarea școlilor de notari din România” care a fost dat publicității în Monitorul Oficial nr.125.

Începând cu 1 octombrie 1908 urmau să se înființeze 4 școli de notari în țară, având între minim 60 și maxim 80 elevi pe școală. Admiterea se făcea prin concurs, candidații trebuiau să fie absolvenți cel puțin ai ciclului primar.

În acest spirit, la 5 noiembrie 1908 s-a înființat Școala de Notari Panciu, ce-și recruta elevii de pe cuprinsul întregului Regat al României, școală sub administrarea Ministerului de Interne⁹.

La începutul secolului XX, în România a început să crească interesul pentru învățământul tehnic profesional.

În octombrie 1912, în urma indicațiilor Ministerului Instrucțiunii, a fost înființată Școala de Meserii, cu specialitatea dogărie, foarte necesară într-o zonă viticolă. Școala a funcționat până la cutremurul din 1940, când clădirea s-a dărâmat și instituția școlară a fost mutată la Odobești.

La 1 aprilie 1907 s-a pus în aplicare legea privind instrucția militară pentru băieții din școlile primare și secundare. Orarul școlii prevedea ore de specialitate, care se desfășurau cu instructori militari. Pregătirea militară se făcea în orele de după-amiază, învățătorii supraveghind desfășurarea lor. Se puneau note, iar media la această disciplină se aduna la media anuală.

---

⁷ D.J.A.N. Vrancea, Fond Prefectura Județului Putna, dosar. 57, f. 1900.

⁸ Untaru, Gh., *Istoria podgoriei și târgului Panciu până la 1918*. Teză de doctorat, Institutul de istorie „N. Iorga”, București, 1977, pag. 196.

⁹ D.J.A.N. Vrancea, Fond Prefectura Județului Putna, dosar 83/ 1909, f. 29

După răscoala din 1907, a fost adoptată legea 284/1908, inițiată de ministrul învățământului, Spiru Haret, prin care erau atribuite loturi experimentale tuturor școlilor rurale. Școlile din Crucea de Jos și Crucea de Sus au primit câte două hectare, pentru a fi folosite ca teren de experiență.

În 1909, la școala Crucea de Jos, era angajată ca maistru de lucru manual Ecaterina Gh.Ionescu, care era plătită cu 40 de lei.¹⁰

Ultima școală înființată înainte de război a fost în anul 1915 în satul Dumbrava, localitate componentă a comunei Crucea de Jos.

Un început dificil – ca orice început – pentru toate școlile din Panciu și din comunele Crucea de Sus și Crucea de Jos, transformat treptat prin mari eforturi ale ministerului, primăriilor, ale cetățenilor și nu în ultimul rând ale învățătorilor, într-o stare de normalitate, avea să fie spulberat de cea mai mare dintre nenorocirile provocate de către oameni – războiul. În jumătate de an, tot ce se crease anterior prin atâta muncă și sacrificii, a fost distrus. O imagine a aspectului orașului Panciu și a comunelor Crucea de Jos și Crucea de Sus ne-a lăsat-o preotul Teodor Antohe, parohul bisericii Sf.Nicolae-Șelari din București, originar din Neicu, la întoarcerea pe meleagurile natale, la 23 iulie 1918:

„Pe măsură ce înaintam spre Satu Nou, mă convingeam ce este un război, pretutindeni era numai o ruină și o tristeță. Ce era odinioară și ce este acum! În comună intrat, ochiul nu se oprea decât pe ruini, iar viile, până mai deunăzi fala țării, străbătute în lung și-n lat de tranșee și bordee. Din primărie, școală cum și din casele celor mai de frunte gospodari nu mai rămăsese decât niște urme. Biserica nouă, terminată chiar nu cu mult înainte de decretarea mobilizării, turla din față nu o mai avea.[...] Viile și livezile care altădată îți vorbeau de cea mai desăvârșită și ordonată muncă, acum, la fiecare pas, numai fier, sârmă ghimpată, proiectile, care de luptă rupte, chesoane sfărâmate, roși fără căpătâi aruncate pretutindeni, parcă vedeai încheștarea războinică care sfărâmă, risipește, nimicește ceea ce generații întregi cu muncă tihnită au strâns, au cultivat, au respectat fără să le fi trecut prin minte să se gândească la zile ca acestea. Ajuns la Panciu – veselul orășel de altădată – locul de întâlnire al podgorenilor, acum era numai o ruină, prin care crescuse iarbă, bălării, năpădind și pe străzi. Iar păzitorii lor, cele câteva babe și moșnegi și câțiva copii, pe care groaza războiului îi desfigurase cu totul, îi credeai a fi din alte lumi și că păzesc criptele unor morminte și nu Panciul de odinioară. Ieșind din Panciu – ca dintr-un vis urât, vederea ruinelor primăriei și ale școlii din dealul

---

¹⁰ D.J.A.N. Vrancea – Fond Prefectura Putna, dosar 94/1909, f. 14.

Chicera – Crucea de Sus și mai nerăbdător și plin de înfrigurare mă făcea gândindu-mă la biserica și gospodăriile alor mei, care erau la câteva sute de metri depărtare. Biserica din partea aceasta a Chicerei se afla în bună stare, dar intrând înăuntru câtă amarăciune! Era instalat un cinematograf în toată regula!”¹¹

În condițiile extrem de grele de după război, când România Mare era proaspăt făurită, dar era distrusă de conflagrația mondială, secătuită de nevoile frontului, vlăguită de moartea celor 800.000 de oameni, militari și civili din Regatul României și din provinciile unite cu țara mamă, lipsită de tezaurul confiscat la Moscova, fără finanțare, cu foarte multe probleme de rezolvat, iar învățământul nu era printre primele. Simion Mehedinți – conștient de toate acestea – a inițiat un Decret-Lege al Comitetelor Școlare, care avea la bază principiul „nu poate statul ce poate satul”. El a dat Legea Eforiilor Școlare cu scopul ca un Comitet al Eforiei Școlare format din primar, preotul satului, directorul școlii și patru membri să se ocupe de rezolvarea trebuințelor școlii.

Pentru a înțelege situația școlilor situate pe linia frontului, prezentăm o parte a procesului-verbal din 6 decembrie 1918 întocmit de membrii comitetului școlar înființat la Crucea de Jos: *„comuna fiind ocupată de nemți, la venirea populației din refugiu, localul care se compunea din două săli de clasă(a treia clasă fiind în localul primăriei),o cancelarie și două camere pentru locuința dirigintelui, s-a găsit distrus, așa că astăzi nu se vedea decât zidurile, cu trei spărturi produse de ghiulele. În curtea școlii se mai află o casă cu trei camere și beci dedesubt, construită din paiantă și o magazie lungă de zece metri și lată de patru metri. Toate acestea sunt distruse în așa fel că nici nu se mai cunoaște locul unde au fost. S-au distrus 95 bănci – sistem Casa Școalelor – trei catedre, trei table, trei dulapuri pentru arhivă și biblioteca(care avea 389 volume) și material didactic. În vara anului 1916 se începuse în curtea școlii construcția a unei a treia săli de clasă a cărei fundație se și făcuse și pentru a cărei construcție se aduseseră var nestins, 20000 cărămizi, 9 butoaie cu ciment și toată lemnăria necesară. Tot acest material nu mai există.”*

Dacă la Crucea de Jos a mai rămas ceva din localul de școală și a fost reparat în anii următori, în comuna Crucea de Sus școala a fost distrusă complet, cursurile reluându-se în case închiriate.

---

¹¹ Bobulescu, Constantin, *Crucea de Sus, Crucea de Jos, Brazii și Moșinoale din județul Putna, București, Tipografia „Națională” Jean Ionescu&Co, București, 1926, pag. 30-31.*

Pentru cei care nu au fost elevi înainte de 1960 descriu cum arăta o sală de clasă, a unei școli tip „Spiru Haret”, cu mențiunea că acestea erau cele mai bune, comparativ cu clasele improvizate în case particulare. Oricât de spațioase ar fi fost camerele, acestea nu puteau fi decât mici față de necesitățile învățământului. O clasă haretiană avea aproximativ 11 metri lungime, 6 metri lățime și 4 metri înălțime. Băncile erau lungi, pentru patru elevi, așezate pe două rânduri, confecționate din scândură foarte groasă. Pupitrul era înclinat, mărginit de o parte plană care avea pentru fiecare elev o scobitură în care se punea călimara cu cerneală și o altă scobitură mai mică, dar lungă în care se așeza tocul și creionul. Marginea băncii de la pieptul elevului avea o șipcă, destinată să împiedice căderea rechizitelor și a cărților. În fața clasei, lateral de regulă, se afla catedra învățătorului, care era înaltă, vopsită în negru, semănând cu cele de la care se vorbește „de la tribună”. Tabla din lemn, vopsită în negru, era așezată pe un trepied. Curățirea ei se făcea cu apă amestecată cu oțet. În spatele clasei era un cuier foarte mare din lemn, astfel confecționat încât să fie agățate hainele pe ambele părți, cu o parte orizontală din șipci, sus, unde se așezau căciuilile. Pentru elevii de la clasele mici, cuierul avea prevăzute și cuie din lemn pentru agățat hainele și la semiînălțime. Dușumeaua era dată săptămânal cu motorină. În fiecare clasă era o sobă foarte mare, înaltă, iar cele trei ferestre erau mari și luminoase. În spatele clasei se afla și o cutie din lemn pentru hârtii și lemne de foc.

După război, revitalizarea corpului didactic s-a făcut și sub raport metodic și prin generalizarea experienței pozitive. În acest sens au fost reactivate cercurile culturale. Unul dintre acestea era organizat din școlile Crucea de Jos și Crucea de Sus, Dumbrava, Străoane de Jos, Străoane de Sus și Varnița. Planificarea activităților din anul 1921 lasă să se întrevadă scopul politicii culturale și educative a statului român: „Faptele mari ale Regelui Ferdinand I”, „Frumusețea și bogăția României Mari”, „Votul universal”, „Rostul fiecărui cetățean în organismul statului”.

Cu două zile înainte de încheierea anului școlar, la școala cea mai bună din zonă se susținea examinarea elevilor pentru absolvirea ciclului primar. Pe 23-24 iunie 1924, Școala Crucea de Jos a fost centru de examinare pentru elevii din școlile din Dumbrava, Crucea de Sus și Crucea de Jos.

„Grădina de copii”, una dintre primele din județul Putna, și-a început cursurile la Panciu la 18 noiembrie 1920 într-o cameră oferită gratuit de educatoarea Ecaterina Săndulescu.

Înființarea unor gimnazii de băieți și de fete la Panciu a fost cerută Ministerului Instrucțiunii încă din 1919, dar abia în septembrie 1923 a luat

ființă Gimnaziul de Băieți „Zăbrăuți” iar în anul școlar următor Școala Secundară de Fete.

Inițiatorii au primit îndemnul și sprijinul moral de la N.Chirculescu, ministrul Muncii – mulți ani senator sau deputat al județului Putna. Mijloacele financiare au fost oferite de Cooperativa „Albina” din localitate, și de Primăria Panciu.

Anul școlar a debutat în casele lui A.M.Blumenfeld din strada Cuza-Vodă sub conducerea primului și singurului profesor calificat, Iancu Ciobanu, devenit și directorul școlii. Ceilalți profesori s-au recrutat la început dintre intelectualii orașului Panciu, care și-au oferit gratuit serviciile.

Comitetul Școlar, în frunte cu Adolf Căpățână – doctor în drept și farmacist – cu mari merite în amenajarea localurilor distruse de război pentru a deveni funcționale, avea datoria să aducă venituri pentru onorarea cheltuielilor necesare bunei funcționări a gimnaziilor. Veniturile erau de două feluri: venituri ordinare și venituri extraordinare. Cele ordinare proveneau din subvenții de la minister, de la primărie, din taxe școlare și taxe la examenele particulare, la care se adăugau taxele pentru clasele extrabugetare. Cele extraordinare proveneau din donații, intrare la serbări, dobânzi la banii depuși în bancă, vânzarea revistelor, taxe de întreținere la internatul de băieți.

Capitolul cheltuieli cuprindea cheltuieli ordinare și extraordinare. Cele ordinare se refereau la: plata personalului bugetar, reparații și întreținerea localului, iluminat și încălzit, cheltuieli de cancelarie, cumpărarea materialului didactic, ajutor oferit elevilor săraci, întreținerea internatului de băieți, burse, premii, fond pentru excursia de sfârșit de an școlar.

La cheltuieli extraordinare se prevedeau sume pentru: chiria localului, mobilier, reparații și amenajări, premii și burse, chiria internatului de fete, plata personalului extrabugetar ce preda la Școala Secundară de Fete, restituiri de sume împrumutate. Sumele cele mai mari proveneau de la Minister, din taxe școlare, din taxe pentru clasele extrabugetare, din donații.

Între 16-20 iunie 1926 a fost organizată o excursie pe traseul Panciu-Mărășești-Galați-Vâlcov-Sulina. Ideea a pornit de la faptul că majoritatea elevilor nu au avut prilejul să vadă Dunărea și porturile ei, precum și Marea Neagră. Pentru acoperirea cheltuielilor cerute în costul excursiei, fiecare elev a contribuit cu suma de 400 lei, iar diferența a fost completată de Comitetul Școlar. A fost obținută reducere de 50% pe C.F.R și la transportul cu vaporul. Au luat parte 45 elevi, însoțiți de Adolf Căpățână – președintele Comitetului Școlar și soția sa, Iancu Ciobanu – directorul gimnaziului,

profesorii Toma Vasilescu, Eugenia Zaharescu și Constantin Balaș – secretarul gimnaziului. Ajunși la Galați după prânz, până seara au vizitat biserica „Precista” – cea mai veche biserică din oraș(1647), zidită în timpul domnitorului Vasile Lupu, din turnul căreia excursioniștii au putut zări orașul Brăila. A mai fost vizitată Catedrala Episcopală și Muzeul. Masa de seară – conform unei înțelegeri anterioare – au luat-o la Seminarul „Sfântul Andrei”, pe un preț redus. Băieții au fost găzduiți la internatul seminarului, iar elevele și profesoarele la Școala Normală de Fete. A doua zi, după ce au vizitat portul și pescăriile, s-au îmbarcat pe un vapor ce pleca spre Vâlcov. În trecere, au văzut la distanță, porturile Reni, Tulcea și Ismail. După o zi de călătorie cu vaporul au ajuns seara la Vâlcov. Au fost cazați la Școala Medie din oraș. În dimineața următoare au văzut portul care poate fi comparat cu Veneția. Orașul avea numai două străzi perpendiculare, în rest orice transport se făcea cu luntrea, pe canalele de apă. Au constatat că localitatea era formată în majoritate de ruși, românii fiind puțini. În ziua următoare, îmbarcați în trei luntre mari au plecat spre Sulina. Senzația produsă în momentul trecerii de pe fluviu în mare a fost una deosebită. Seara au vizitat Sulina. Cazarea a fost asigurată pe vaporul cu care a doua zi au plecat spre Galați. Dimineața au văzut răsăritul soarelui pe mare. A urmat călătoria cu vaporul pe brațul Sulina spre Galați unde au ajuns spre seară. De aici au luat trenul spre Mărășești. Noaptea au petrecut-o în tren, fredonând cântece. Spre dimineață au ajuns la Mărășești unde au vizitat pe îndelete „Mănăstirea Neamului”. În ambele excursii elevii au beneficiat de explicațiile profesorilor și și-au îmbogățit cunoștințele despre geografia și istoria patriei, au cântat și s-au bucurat de mulțumirea însoțitorilor relativ la comportamentul manifestat în toate momentele.

Serbarea de sfârșit de an școlar era o sărbătoare nu numai a școlii ci și a comunității. Președintele Comitetului Școlar prezenta un raport privind mersul școlii, iar directorul evalua situația la învățătură. La festivitățile prilejuite de absolvirea primei promoții a gimnaziului, în iunie 1927, Adolf Căpățână a evidențiat că gimnaziul trebuie să dea „*oameni vrednici și de caracter, cetățeni conștienți și mame bune de care țara are nevoie*”, iar directorul Iancu Ciobanu a subliniat că profesorii s-au străduit să dea elevilor „*o educație integrală, punând accent pe educația morală, pe formarea de caractere, pe formarea spiritului de inițiativă și de solidaritate*”.

După manifestarea artistică și premiarea celor mai meritoși la învățătură, după-amiază se desfășurau întreceri sportive. În 1927, la manifestațiile dedicate primei serii de absolvenți ai gimnaziului au fost

invitați reprezentanți ai Gimnaziului din Odobești, cu care s-au întrecut la probe sportive și meciuri de fotbal, oină și volei.

Creșterea populației școlare și înființarea de noi comune în perioada interbelică au avut ca urmare și înființarea de noi școli. Școala din Neicu a fost înființată în 1929, iar în Satu Nou în septembrie 1932.

Generația de învățători care au debutat în învățământ înaintea Marelui Război pentru Întregirea Neamului, călită de greutățile războiului, va fi o generație extraordinară. Majoritatea tinerilor învățători a participat la ofensiva armatei române în Transilvania, a rezistat eroic la Mărăști, Mărășești și Oituz, unii au murit, alții au fost răniți, iar după demobilizare s-au întors în sate și târguri unde au găsit școala și casa distruse. Au luat-o de la capăt, reparând locuința și școala, au lucrat cu clase simultane, majoritatea peste 40 de elevi. Țara le-a cerut să fie modele, să fie apostoli ai neamului, și mulți dintre ei au fost.

*„Trebuie ca învățătorul să devină cu adevărat **apostol**, nu funcționar de birou, și în școală și în societate, printr-o activitate cât mai diferită, să pornească sigur și cu toată energia și devotamentul la lupta culturală pentru a schimba fața satului. El trebuie să înțeleagă complet menirea sa și să răspundă, cu orice sacrificiu, glasului țării, care-i impune ca în clasă să fie **învățător model** iar în activitatea extrașcolară **apostolul satului și al neamului**. El trebuie să lupte pentru ridicarea satului din toate punctele de vedere. Astfel vom răspunde noi, învățătorii, glasului țării, căci în caz contrar, va fi grozavă pedeapsa ce s-ar putea răsfrânge vreodată peste capul nostru – învățătorii – fiindcă am trăit cu acest popor și nu ne-am pus, la timp, în **serviciul luminării lui**, conduși de un naționalism curat și dezinteresat.”¹²*

Acestei generații i s-a cerut să meargă să profeseze în teritoriile eliberate și unite cu România în 1918. Din județul Putna și din zona Panciu au mers învățători și au profesat în Ardeal, Basarabia și Cadrilater pentru a pune bazele politicii școlare a statului român.

Din rândurile celor rămași acasă, ca o dovadă a valorii lor, învățătorii pânceni au fost recrutați în funcții de conducere și control pentru județul Putna și nu numai. Astfel, învățătorul Petru Anghel de la Școala Crucea de Jos, imediat după Marele Război a fost cooptat revizor școlar, iar Teodor Comeliu, învățător și director la Școala Primară de Băieți „Al.I.Cuza”, în anii '30 și la începutul anilor '40 a fost în mai multe rânduri revizor și inspector școlar al județului Putna, apoi inspector școlar la Inspectoratul

---

¹² Hanu, Ana, *Lumina de la catedră*, Editura Terra, Focșani, 2007, pag. 24.

Școlarul General al Ținutului Dunărea de Jos Galați, inspector de circumscripție școlară, controlând și îndrumând activitatea școlară din județele Putna, Râmnicu-Sărat, Tulcea, Cahul, Tutova și Covurlui. Mai târziu, prin 1946, învățătorul și directorul Școlii Crucea de Sus, Vasile Croitoru, a fost numit inspector școlar. Aceștia li se adaugă și subinspectorii școlari Iordache Popa și Vasile Crișan. Teodor Corneliu, în perioada cât a profesat la Panciu a îndeplinit și onoranta funcție de președinte al Asociației Învățătorilor din județul Putna, calitate în care a organizat tradiționala sărbătoare anuală a școlii în ziua de 25 aprilie 1930, la Teatrul „Mr.Gheorghe Pastia” Focșani cu învățători predominant din Cercul Cultural Panciu.

La 1 ianuarie 1924 a fost fondată revista „Frământări Didactice”, ce s-a vrut a fi, așa cum precizează subtitlul o „Tribună de luptă spirituală și profesională” a Asociației Învățătorilor din județul Putna. Printre membrii fondatori ai revistei, majoritatea sunt legați de învățământul pâncean: Pricope Constantin – membru de drept al Comitetului de Conducere, Ecaterina și Hristache Neagu, Corneliu Teodor, Grozea Nicolae și Gheorghe Vâlcu.

Școlile din Panciu au fost controlate în perioada interbelică de inspectori cu notorietate: Gheorghe Simion – secretar general în Ministerul Învățământului, și de celebrul învățător vrâncean Petre Mironescu-Mera, fost secretar de stat. Primul, fusese învățător la Școala Străoane de Jos între 1909-1915, probabil i-a fost învățător viitorului profesor de matematică, Ion Apreutesei, care a contribuit la formarea multor serii de elevi la Seminarul „Chesarie Episcopul”, la Liceul „Bogdan Petriceicu Hașdeu” și la alte școli din Buzău, așa cum ne informează prof. Relu Stoica în lucrarea „Dascăli buzoieni”.

Școlile putnene și cele buzoiene au făcut parte din aceeași circumscripție de învățământ alături de cele din județele Râmnicu-Sărat și Prahova în cel puțin la cumpăna secolelor XIX și XX. Orașul Buzău, în perioada interbelică, servea ca centru de acordare a certificatelor medicale pentru cadrele didactice și din județul Putna.

Școlile din Panciu și comunele învecinate amintite, care din anii 1937-1938 au fost incluse din punct de vedere administrativ-teritorial în oraș, au fost martore și au participat – elevi, învățători și profesori – la evenimente importante pentru istoria națională și locală.

În anul 1920 a trecut prin Panciu regina Maria, prilej cu care s-au făcut cheltuieli în valoare de 1571 lei. La primirea fastuoasă organizată cu acel prilej au fost implicate și cadrele didactice împreună cu elevii.

Prima parte a anului 1921 a fost marcată prin variate sărbători. În zilele de 25-26 februarie cursurile au fost suspendate cu ocazia „sărbătoririi nunții princiare – prințul Carol, fiul regelui Ferdinand și al reginei Maria, cu prințesa Elena de Grecia”¹³.

La 16 martie 1921 s-a serbat Centenarul Revoluției lui Tudor Vladimirescu. O stradă din oraș îi poartă numele.

Societatea „Mărăști”, prin Revizorul Școlar Putna, a cerut școlilor din Panciu, Crucea de Jos, Crucea de Sus, Străoane de Jos, Străoane de Sus, Muncelu și Varnița, ca în ziua de 24 iulie 1921, când s-a comemorat printr-o serbare bătălia din 1917 de la Mărăști, la care urma să participe principele Carol și Prințesa Elena „să fie înșirați pe drumul care merge spre Mărăști, îmbrăcați în costume naționale, toți elevii și elevele însoțiți de învățătorii lor”.

În 1922, cu ocazia încoronării regelui Ferdinand și a reginei Maria ca regi ai României Mari la Alba-Iulia, în 15 octombrie, s-au declarat 3 zile de sărbătoare națională „tot lucrul fiind oprit în instituțiile statului”. Ministrul de Interne Richard Franasovici a trimis ordinul ca „în toate orașele și comunele, la 13:30, la toate bisericile de orice confesiune se vor trage clopotele, iar în capitalele de județ se vor trage 101 salve de tun. În școli și cazărmi se vor ține cuvântări, iar în biserici se vor citi pastoralele mitropoliților”.¹⁴

Ziua de 10 Mai, sărbătorită ca zi națională în România între 1867-1947 era marcată cum se cuvine de către elevi și cadrele didactice din Panciu. Dimineața, la ora 10:30 toți elevii îmbrăcați în costume naționale, cu mici steaguri tricolore, însoțiți de toți membrii corpului didactic de la ambele școli primare, mergeau la biserică, unde se făcea Te-Deum-ul și în timpul căruia corul școlilor dădea răspunsurile. În final corul cânta „Imnul Regal”. La întoarcere, toți elevii din oraș, în sunetul muzicii defilau pe străzile orașului. După-amiază, începând cu ora 14:30 toți elevii, însoțiți de muzică și de public, mergeau la Mănăstirea Brazi, unde conform tradiției, se făcea o frumoasă serbare în curtea mănăstirii. Cu acest prilej, un învățător – de obicei Ion Drilea – ținea o cuvântare arătând importanța acestei zile. Elevii, dar și copii de la grădiniță, recitau poezii și intonau cântece. Muzica susținea dansurile populare, după care intona și câteva hore și sârbe, elevii mai mari și o parte din public „jucând cu multă însuflețire”.¹⁵

¹³ D.J.A.N. Vrancea, Fond Inspectoratul Școlar Putna, Dosar 16/1920, f. 19.

¹⁴ D.J.A.N. Vrancea – fond Prefectura județului Putna, ds.68/1922, f. 2-6.

¹⁵ D.J.A.N. Vrancea – fond Inspectoratul Școlar Putna, ds.7/1924, f. 56.

Elevii școlilor din Panciu, Crucea de Sus, Crucea de Jos și Dumbrava au fost martori în ziua de 5 iunie 1921 la trecerea cortegiului solemn purtând pe afet de tun coșciugul Ecaterinei Teodoroiu – eroina de la Jiu, căzută eroic în timpul bătăliei de la Muncelu – punctul Pârâul Secu, în august 1917. Însmormântată inițial în cimitirul de la Mănăstioara, a fost reînhumată pe meleagurile natale gorjene. Peste 17 ani, în 1938, în sens invers, spre Mausoleul de la Mărăști, trecea tot pe afet de tun, mareșalul Alexandru Averescu, comandantul Armatei a II-a române.

În 1925 dascălii și învățăceii lor l-au însoțit pe ultimul drum pe scriitorul Ioan Slavici, cel care și-a petrecut ultimii ani ai vieții la Crucea de Jos, fiind însmormântat conform dorinței sale la Mănăstirea Brazi.

În 1927, cu ocazia unor manifestări culturale județene, ministrul de interne, Octavian Goga și ministrul secretar de stat Ion Petrovici au vizitat și Panciu, prilej de a se întâlni și cu cadrele didactice și elevii, iar „copii au aruncat cu flori”.

Revizoratul Școlar Putna a cerut școlilor să vină cu cel puțin 20 școlari, de la clasele III-VII, îmbrăcați în costume naționale, cu stegulețe și flori, joi, 20 septembrie 1934, la dezvelirea monumentului „Victoriei” sau al „Biruinței” de la Tișița-Mărășești. La această sărbătoare a luat parte regele Carol al II-lea, ministrul Învățământului, dr.Constantin Angelescu, mareșalii Constantin Prezan și Alexandru Averescu, oficialități locale, în frunte cu prefectul județului, Vasile Țiroiu. Nu în ultimul rând amintim participarea marelui ziarist Pamfil Șeicaru, directorul ziarului „Curentul”, din inițiativa și pe cheltuiala căruia s-a ridicat acest simbol al eroismului românesc, realizat artistic de sculptorul Oscar Han.

În septembrie 1938 au fost inaugurate mausoleele de la Mărăști și Mărășești, prilej festiv ce a adunat desigur elevi și mulți dascăli, unii dintre ei participanți la celebrele bătălii din zonă.

Instabilitatea guvernamentală din timpul Marii Crize Economice manifestată cu virulență și în România, a avut efecte negative și asupra școlii românești. Spicuim din rapoartele revizorului școlar Iftmie Novac, care a inserat cu obiectivitate realitățile vremurilor: „învățătorii, prin neprimirea salariilor la timp au fost descurajați”; „comitetele școlare nu dau nici un concurs școlilor”; „fiind perioadă de alegeri, pentru consiliul județean și consilii sătești, învățământul a fost în parte stânjenit”. Câtă asemănare cu vremurile pe care le trăim!

Cu toate acestea, toți învățătorii din țară erau solicitați să țină conferințe la căminul cultural, să dea sfaturi, să facă propagandă pentru intensificarea consumului de zahăr, să convingă sătenii să consume mai

puțin alcool – Legea Temperației dată în anii Marii Crize Economice – să îndemne alegătorii să voteze Constituția din 1938, deși restrângea grav drepturile democratice, să vândă reviste, cărți, insigne, să strângă fonduri pentru diferite opere de binefacere deși sătenii erau săraci, să tundă cu mașina de tuns achiziționată pentru școală băieții ce aveau păduchi, să activeze în căminele culturale, unde printre altele, trebuiau să liniștească spiritele destul de agitate după interzicerea activității partidelor politice, să nu facă discuții politice în cancelarie, să cultive lotul școlar primit la Reforma Agrară din 1921, să îndrume sătenii cum să lucreze cu băncile populare și Casa de Credit Agricol pentru cumpărarea de vite, de unelte agricole, de pământ, să militeze ca plugarii să cultive pe suprafețe cât mai mari în și cânepă, să întocmească planul apărării pasive al școlii, iar duminica trebuia să însoțească elevii la biserică. Câteodată se suspendau cursurile pentru ca școlarii să se poată spovedi și împărtăși. Mai erau solicitați să-și dea concursul pentru ca elevii să cumpere mărișorul Societății „Principele Mircea”, să achiziționeze insigna „Glonțul Românesc” pentru mărirea fondului de înzestrare al Armatei, să strângă fonduri pentru ridicarea de statui, mausolee, monumente. Toate aceste se concentrău sub deviza „Credință și Muncă pentru Țară și Rege!”

Școala românească a fost bulversată începând cu anul școlar 1938/1939, dar mai ales în următorii doi ani școlari de numeroasele concentrări militare la care au fost chemați învățătorii, apoi prin participarea la Războiul de Reîntregire Națională (1941-1945). Clasele celor plecați să se pregătească de război și apoi să lupte pentru patrie au fost suplinite de învățătoare, soțiile celor plecați pe front și sporadic de preoți. Au fost cazuri când o singură învățătoare – cazul școlii din Neicu – a lucrat cu 249 elevi în trei schimburi. Se adăugau celelalte obligații cetățenești, dintre care amintim scrierea unor scrisori, ca fiind din partea satului, pentru luptătorii de pe front, cu îmbărbătările de rigoare, dar și contribuția la „Darul Ostașului” ce consta în strângerea de la săteni a unor sume de bani, șuncă, păsări, prune uscate, vin ce se trimiteau la spitalele din Focșani. Pentru ostașii de pe front, învățătoarele și elevele mai mari împleteau ciorapi și mănuși din lână. Învățători pânceni și-au dat și viața pentru reîntregirea patriei. Este cazul învățătorului Iftimie Isac, de la Școala Satu Nou, care a căzut în campania din est. Învățătorul Iosif Amăriuței a fost în prizonierat în mai multe lagăre din nordul Siberiei.

La numai două decenii de la războiul mondial, a urmat un mare dezastru natural – seismul din 10 noiembrie 1940. Clădirile fostelor gimnazii, școala primară de băieți, școala din Neicu s-au prăbușit. 99% dintre clădirile

din zid ale orașului Panciu au avut aceeași soartă. Elevii de la clasele a III-a și a IV-a, sub îndrumarea învățătorilor, au recuperat ce mai putea fi folosit: material didactic, arhivă, cărțile bibliotecii, mobilier, cărămizi, material lemnos. Abia în ianuarie 1941 cursurile au fost reluate în camere închiriate ale unor case din paianță care au rezistat. Orașul a fost vizitat la câteva zile după cutremur de către regele Mihai, iar primarul Adolf Căpățână a fost primit în audiență de Conducătorul Statului, generalul Ion Antonescu, care a asigurat finanțarea construirii următoarelor clădiri publice: Primăria, Gara, Spitalul, Ocolul Agricol, Liceul și Școala Neicu. În timp record, între 1942-1943, în condițiile participării țării la război, au fost construite toate edificiile promise, mai puțin clădirea pentru Liceu, vizita lui Antonescu din 1943 impulsionând și construcțiile civile prin sistematizarea modernă propusă de acesta.

Nu știu dacă diriguitorii școlii de astăzi cunosc faptul că acțiunea „cornul și laptele” nu este o noutate în învățământ. În timpul guvernării antonesciene, la 16 octombrie 1940, Inspectoratul Școlar reamintea Ordinul Ministerului Educației Naționale și al Cultelor – Oficiul Cooperăției, nr.187634/1940, care stabilea: „cooperativele școlare se vor aproviziona cu dulciuri și cornuri, care se vor contabiliza în registre”. În perioada următoare se vor înființa și cantine școlare.

Pentru a înțelege cât de grea era situația învățământului pâncean, la patru ani după seism, evidențiem că Gimnaziul Unic înființat în 1945 a funcționat, după retragerea armatei germane din România, în barăcile folosite de militarii germani cantonați în oraș.

Organizarea, experiența, rezultatele pozitive ale învățământului românesc, obținute de la începuturile sale, din timpul lui Cuza, și continuate vreme de aproape un secol, au fost înlocuite prin modelul sovietic impus de reforma învățământului adoptată în 1948.